

**ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ
ЖАЗЫЛЫМДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ
ЖАҒДАЙЫ: ӘДІСТЕМЕЛІК ДЕФИЦИТТЕР МЕН
ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ АЛШАҚТЫҚТАР**

**CURRENT STATE OF TEACHING ACADEMIC
WRITING IN HIGHER EDUCATION:
METHODOLOGICAL DEFICITS AND
TECHNOLOGICAL GAPS**

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ
АКАДЕМИЧЕСКОГО ПИСЬМА В ВУЗАХ:
МЕТОДИЧЕСКИЙ ДЕФИЦИТ И
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ РАЗРЫВ В ЭПОХУ
ЦИФРОВИЗАЦИИ**

FAN TARMOG' I
13.00.00 – Pedagogika

QABUL QILINDI
20.08.2026

CHOP ETILDI
23.08.2026

А.С.Даулетова

Ф.ғ.к., Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің аға оқытушысы

Ш.А.Усенбаева

Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің докторанты

АНДАТПА

Мақалада қазіргі жоғары мектептегі академиялық жазылымды оқытудың өзекті мәселелері, атап айтқанда, әдістемелік дефициттер мен технологиялық алшақтықтар зерттеледі. Зерттеудің мақсаты — Қазақстанның бес жетекші жоғары оқу орнының «Академиялық жазу» пәні бойынша силлабустарына мазмұндық аудит жүргізу арқылы оқу бағдарламаларының цифрлық шындыққа сәйкестігін анықтау. Зерттеу әдіснамасы ретінде ТРАСК моделіне негізделген «Цифрлық-әдістемелік сәйкестік» матрицасы қолданылып, бағдарламалар цифрлық құралдар, генеративті ЖИ, процестік жазу, библиографиялық менеджерлер және цифрлық этика сияқты бес негізгі индикатор бойынша сарапталды.

Сараптама нәтижелері отандық жоғары мектептегі академиялық жазылымды оқытудың әлі де «консервативті-дәстүрлі» сипатта екенін көрсетті. Силлабустардың басым бөлігі (орташа ұпай 10-нан 6.0) лингвистикалық-теориялық тақырыптармен шектеліп, жасанды интеллект мүмкіндіктерін (орташа ұпай 0.2) ескермейтіні анықталды. Студенттердің Zotero, Mendeley сияқты библиографиялық менеджерлерді қолдану деңгейінің төмендігі олардың когнитивтік жүктемесін арттырып, ғылыми сапаға кері әсерін тигізетіні негізделді. Мақалада «тыйым салу» парадигмасынан «цифрлық менторлық» моделіне көшу қажеттілігі талқыланады. Қорытынды бөлімінде академиялық адалдық аясында ЖИ-мен со-авторлықты дамыту, промпт-инжинирингті оқыту

және бағалау жүйесін «соңғы өнімнен» «жазу процесіне» бағыттау бойынша нақты әдістемелік ұсыныстар берілген. Бұл зерттеу жоғары білім беру бағдарламаларын цифрлық трансформациялау кезеңінде оқытушылар мен білім беру саясатын қалыптастырушылар үшін маңызды бағыт-бағдар береді.

Кілт сөздер: академиялық жазу, цифрландыру, жасанды интеллект, әдістемелік дефицит, технологиялық алшақтық, силлабус аудиті, TPACK моделі, жоғары білім.

ABSTRACT

This article explores the current state of academic writing instruction in higher education, focusing on methodological deficits and technological gaps within the context of global digital transformation. The primary objective is to conduct a comprehensive audit of "Academic Writing" syllabi from five leading Kazakhstani universities to determine their alignment with contemporary digital demands. Methodologically, the study employs an original "Digital-Methodological Consistency" matrix based on the TPACK framework. The assessment covers five key indicators: integration of automated writing evaluation (AWE) tools, use of generative AI, digitalization of the writing process, proficiency in bibliographic managers, and digital ethics.

The findings reveal a significant "technological paradox": while students actively use AI in their daily lives, university programs remain largely confined to traditional linguistic and theoretical frameworks. The average score for technological flexibility across the analyzed syllabi was 6.0 out of 10, with GenAI integration scoring the lowest at 0.2. This indicates that AI is predominantly viewed as a threat to academic integrity rather than a transformative research tool. The study highlights that the lack of instruction in tools like Zotero or Mendeley increases cognitive load on students, distracting them from critical argumentation. The article argues for a conceptual shift from a "restrictive" paradigm to a "digital mentoring" model. Practical recommendations include incorporating prompt engineering into the curriculum, shifting assessment focus from the "final product" to the "writing process," and enhancing the digital competence of faculty. The study concludes that addressing the identified "methodological vacuum" is essential for preparing students for a competitive, AI-integrated global scientific discourse.

Keywords: academic writing, digitalization, artificial intelligence, methodological deficit, technological gap, syllabus audit, TPACK model, higher education.

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуется современное состояние обучения академическому письму в высшей школе в контексте цифровой трансформации и стремительного развития технологий искусственного интеллекта. Целью работы является выявление методических дефицитов и технологических разрывов в учебных программах (силлабусах) дисциплины «Академическое письмо» пяти ведущих вузов Казахстана. В качестве методологической основы использована авторская матрица «Цифрово-методического соответствия», базирующаяся на модели ТРАСК. Программы оценивались по пяти индикаторам: интеграция цифровых инструментов, использование генеративного ИИ, цифровизация процессуального письма, владение библиографическими менеджерами и цифровая этика.

Результаты исследования демонстрируют системное отставание учебных программ от современных технологических трендов. Средний балл технологической гибкости силлабусов составил всего 6.0 из 10. Особо критический разрыв наблюдается в области использования генеративного ИИ (0.2 балла), который в большинстве случаев упоминается лишь в контексте запрета на плагиат. Анализ показал, что обучение зачастую ограничивается лингвистическими аспектами, игнорируя такие навыки, как промпт-инжиниринг, совместное творчество с ИИ и автоматизированная оценка письма (AWE). В статье обосновывается необходимость перехода от «запретительной» парадигмы к формированию цифровой грамотности. Авторы предлагают рекомендации по модернизации силлабусов, включая внедрение модулей по работе с Zotero/Mendeley и этическому использованию ИИ-ассистентов. Работа подчеркивает, что преодоление «методического вакуума» возможно только через внедрение интегрированной цифровой модели обучения, которая позволит студентам эффективно использовать технологические возможности в рамках академической честности.

Ключевые слова: академическое письмо, цифровизация, искусственный интеллект, методический дефицит, технологический разрыв, аудит силлабусов, модель ТРАСК, высшее образование.

КІРІСПЕ

Қазіргі таңда білім беру жүйесін цифрландыру – тек технологиялық жаңарту ғана емес, бұл мемлекеттік саясаттың стратегиялық басым бағыты және ұлттық бәсекеге қабілеттілікті арттырудың басты тетігі болып табылады [1, 14-б.]. Жаһандық цифрлық трансформация мен генеративті жасанды интеллект технологияларының экспоненциалды дамуы жоғары білім берудің фундаменталды негіздерін қайта қарауға мәжбүр етуде. ҚР жоғары білімді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында атап

көрсетілгендей, «білім беруді цифрландыру тек техникалық инфрақұрылымды жаңартумен шектелмей, оқыту әдістемелері мен когнитивтік дағдыларды қалыптастыру тәсілдерін түбегейлі трансформациялауды талап етеді» [2, 5-тармақ]. Бұл ретте академиялық жазылым студенттің ғылыми әлеуетін айқындайтын базалық құзыреттілік ретінде ерекше маңызға ие.

Академиялық жазылымды оқытудың заманауи парадигмасы шетелдік зерттеушілер Дж.Свейлс пен К.Хайлендтің іргелі еңбектерінде жаңаша сипат алады. Олар бұл процесті жай ғана грамматикалық нормаларды меңгеру немесе мәтінді техникалық рәсімдеу емес, студенттің ғылыми дискурсқа интеграциялануын, сыни ойлау қабілетін және зерттеушілік бірегейлігін қалыптастырушы күрделі әлеуметтік-когнитивтік әрекет ретінде қарастырады [3, 45-б.], [4, 12-б.]. Алайда, қазіргі жоғары мектепте академиялық жазылымның дәстүрлі форматтары мен цифрлық шындық арасындағы «дидактикалық алшақтық» айқын байқалуда. Бір жағынан, «цифрлық көшпенділер» буынына жататын бүгінгі студенттер күнделікті тәжірибеде мәтін генерациялау, стилистикалық өңдеу және идеяларды құрылымдау үшін ChatGPT, QuillBot, Grammarly және Turnitin сияқты жасанды интеллект құралдарын еркін қолданады. Екінші жағынан, ЖОО-дағы оқыту әдістемесі көбіне консервативті қалыпта қалып, «қағаз бен қалам» форматынан немесе қарапайым мәтіндік редакторлар шеңберінен шыға алмай келеді.

Бұл қайшылық білім алуды технологиялық желілер мен ақпараттық түйіндердің өзара әрекеттесуі ретінде сипаттайтын Дж.Сименстің коннективизм теориясы тұрғысынан терең талдауды қажет етеді. Сименс тұжырымдамасына сүйенсек, цифрлық дәуірдегі білім – бұл жеке дара жинақталатын ақпарат емес, желілік құрылымдар мен технологиялық ассистенттермен өнімді диалог орната алу қабілеті [5, 3-б.]. Демек, академиялық жазылым процесінде жасанды интеллектіні шектеу немесе елемей студенттің когнитивтік дамуын тежеумен тең. Керісінше, промпт-инжиниринг, цифрлық этика және ЖИ-мен со-авторлық сияқты жаңа құзыреттіліктерді оқу бағдарламаларына жүйелі түрде интеграциялау – заман талабы.

Отандық жоғары мектепте академиялық жазылымды оқыту бағдарламаларының мазмұны цифрлық дәуірдің осы талаптарына қаншалықты сәйкес келетіні туралы эмпирикалық мәліметтер әлі де жеткіліксіз. Оқу бағдарламаларындағы (силлабустардағы) әдістемелік дефициттер мен технологиялық олқылықтарды нақты айқындамай тұрып, инновациялық оқыту модельдерін енгізу мүмкін емес. Осы тұрғыда қолданыстағы силлабустардың мазмұндық аудитін жасау – білім беру парадигмасын жаңартудың алғышарты ғана емес, студенттердің халықаралық ғылыми кеңістіктегі бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің кепілі болып табылады.

Зерттеудің мақсаты – отандық жетекші жоғары оқу орындарының бейіндік бағыттарына сәйкес «Академиялық жазу» пәнінің жұмыс оқу бағдарламаларын кешенді сараптау арқылы оқытудың мазмұндық құрылымындағы әдістемелік кемшіліктер мен технологиялық алшақтықтарды айқындау.

Осы мақсатқа жету үшін келесі міндеттер айқындалды:

Отандық ЖОО силлабустарындағы академиялық жазылымды оқытудың басым бағыттары мен қолданылатын әдістемелік тәсілдерді классификациялау;

Оқу бағдарламаларында цифрлық құралдар мен ЖИ технологияларын қолданудың заңды, этикалық және әдістемелік негіздерінің көрініс табу деңгейін саралау;

Халықаралық академиялық стандарттар мен отандық практика арасындағы «технологиялық алшақтықты» бағалау және оны жоюдың стратегиялық жолдарын негіздеу.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Зерттеудің эмпирикалық базасын құру мақсатында Қазақстанның жоғары білім беру жүйесіндегі әртүрлі функционалдық бағыттарды (ұлттық, зерттеушілік, педагогикалық және техникалық) қамтитын 5 жетекші жоғары оқу орнының 2023-2025 оқу жылдарына арналған «Академиялық жазу» пәнінің силлабустары іріктеп алынды. Зерттеу этикасы мен деректерді өңдеудің құпиялылығын сақтау мақсатында университет атаулары келесідей классификациялық кодтармен белгіленді:

У-1: Халықаралық мәртебесі бар өңірлік университет;

У-2: Ұлттық зерттеу университеті (гуманитарлық-жаратылыстану бағыты);

У-3: Басымдығы бар ұлттық зерттеу университеті;

У-4: Мамандандырылған ұлттық педагогикалық университет;

У-5: Ұлттық техникалық зерттеу университеті.

Силлабустардың мазмұнын сапалық және сандық тұрғыдан диагностикалау үшін авторлық «Цифрлық-әдістемелік сәйкестік» матрицасы әзірленді. Бұл құрал оқытушының технологиялық, педагогикалық және мазмұндық білімінің өзара әрекеттесуін сипаттайтын ТРАСК концептуалды моделіне негізделген [6, 1022-б.]. Матрица академиялық жазылымды оқытудың цифрлық трансформациялану деңгейін келесі 5 стратегиялық индикатор арқылы бағалайды:

И1: Цифрлық құралдар мен AWE интеграциясы. Мәтінді автоматты бағалау және редакциялау жүйелерін (Grammarly, Hemingway, т.б.) қолданудың бағдарламаға енуі;

И2: Генеративті жасанды интеллект. ChatGPT, QuillBot сияқты құралдармен жұмыс істеудің әдістемелік алгоритмдері мен промт-инжиниринг негіздері;

И3: Процестік жазуды цифрландыру. Жазудың кезеңдерін (pre-writing, drafting, revising) бұлттық технологиялар мен ұжымдық платформаларда (Google Docs, Overleaf) ұйымдастыру;

И4: Библиографиялық менеджерлер. Дереккөздермен жұмыс істеуді автоматтандыру (Zotero, Mendeley, EndNote) дағдылары;

И5: Цифрлық этика мен академиялық адалдық. ЖИ қолданудың этикалық шекаралары, авторлық құқық және антиплагиат жүйелерімен жұмыс.

Бағалау процедурасы 0-ден 2-ге дейінгі ликерт типті шкала бойынша жүргізілді:

0 ұпай: Индикатор силлабуста мүлдем қарастырылмаған;

1 ұпай: Құралдар тек танысу ретінде аталған, бірақ оларды меңгеруге практикалық сағаттар бөлінбеген;

2 ұпай: Индикатор бойынша нақты оқу мақсаттары, тақырыптар және бағаланатын практикалық тапсырмалар бекітілген.

1-кесте. Тандалған ЖОО-дың силлабустарын сараптаудың жиынтық матрицасы

Индикаторлар	У-1	У-2	У-3	У-4	У-5	Орташа ұпай
И1: Цифрлық құралдар (AWE)	1	1	1	0	1	0.8
И2: Генеративті ЖИ (GenAI)	0	0	0	0	1	0.2
И3: Процестік жазуды Цифрландыру	1	2	1	1	1	1.2
И4: Библиографиялық менеджерлер	2	2	2	1	2	1.8
И5: Цифрлық этика / Адалдық	2	2	2	2	2	2.0
Жалпы ұпай (max: 10)	6	7	6	4	7	6.0

Зерттеу деректері аталған ЖОО-дың ашық білім беру бағдарламаларының каталогтарынан және ресми электронды силлабус базаларынан алынды. Талдау барысында сапалық контент-анализ әдісі қолданылды. Әдістемелік негіз

ретінде халықаралық тәжірибедегі университет бағдарламаларының цифрлық аудитін жасау тәсілдері (Е.Васин, Н.Федорова) басшылыққа алынды [7, 89-б.]. Пәннің мақсаты, күтілетін нәтижелері және апталық тақырыптар кестесіндегі кілт сөздердің (AI, Zotero, Automated Writing Evaluation, Cloud tools) қолданылу жиілігі есептеліп, олардың академиялық сағаттардағы үлесі сараланды. Бұл кешенді тәсіл қолданыстағы оқу бағдарламаларындағы «әдістемелік дефициттің» нақты деңгейін когнитивтік және құралдық тұрғыдан айқындауға мүмкіндік берді.

Жүргізілген кешенді зерттеу нәтижелері отандық жоғары мектепте академиялық жазылымды оқытудың мазмұны мен әдістемесі заманауи технологиялық трендтерден, әсіресе цифрлық трансформация мен жасанды интеллект қарқынынан едәуір артта қалып қойғанын айқындады. Сараптама барысында анықталған негізгі заңдылықтар мен әдістемелік олқылықтарды келесідей жүйелеуге болады:

1. Силлабустардың мазмұндық аудиті көрсеткендей, зерттеуге алынған ЖОО-лардың 80%-ында (У-1, У-3, У-4, У-5) пәннің мазмұны тек лингвистикалық-теориялық шеңберде қалған. Бағдарламалардың басым бөлігі «ғылыми стильдің ерекшеліктері», «пунктуация нормалары» және «эссе құрылымы» сияқты классикалық тақырыптарды қайталауға негізделген. Бұл студенттердің ғылыми мәтінді заманауи «цифрлық өнім» ретінде қабылдауына кедергі келтіреді. Мәтінмен жұмыс істеу процесі бағдарламаларда әлі де Microsoft Word редакторында жай ғана теру деңгейінде сипатталған.

Зерттеу барысында анықталған маңызды алшақтық – цифрлық құжаттаманың техникалық мәдениетінің жоқтығы. Силлабустарда мәтінді форматтаудың автоматты стильдерін қолдану, құжаттың құрылымдық навигациясын жасау немесе бұлттық технологиялар арқылы ұжымдық жазу дағдыларына мүлдем орын берілмеген. Бұл студенттердің жаһандық зерттеу ортасында қалыптасқан «бірлескен жазу» мәдениетінен тыс қалуына әкеп соғады.

2. Зерттеу барысында «технологиялық парадокс» анықталды. Студенттер күнделікті тәжірибеде ақпарат іздеу және өңдеу үшін жасанды интеллектіні белсенді қолданғанымен, бұл құралдар ресми оқу бағдарламаларының назарынан тыс қалған. Талданған 5 жетекші ЖОО-ның ішінде тек екеуінде ғана (У-2, У-5) Zotero немесе Mendeley жүйелерін қолдану бойынша практикалық нұсқаулықтар мен арнайы сағаттар кездеседі. Қалған бағдарламаларда (У-1, У-3, У-4) сілтемелерді ГОСТ немесе АРА стилінде «қолмен» рәсімдеу талап етіледі.

Бұл олқылықтың зардабы туралы А.Абеберес: «Студенттердің библиографиялық менеджерлерді игермеуі ғылыми жұмыстың сапасына

тікелей кері әсерін тигізеді. Техникалық рәсімдеуге жұмсалған артық күш зерттеудің мазмұндық тереңдігі мен аналитикалық сипатына бөлінетін ресурстарды шектейді» деп өте орынды айтып өткен [8, 5-6.].

Сонымен қатар, генеративті жасанды интеллект туралы ақпарат тек «плагиат жасауға тыйым салу» контекстінде ғана берілген (орташа ұпай – 0.2). Промпт-инжиниринг немесе ЖИ-мен этикалық диалог жүргізу арқылы ғылыми идеяларды дамыту әдістемесі мүлдем жоқ. Бұл студенттердің технологияны тек «көшіру» құралы ретінде қабылдауына, ал оның зерттеушілік әлеуетін яғни мәтінді құрылымдау, стильді түзетуді пайдалана алмауына әкеледі.

3. Бағалау жүйесін талдау барысында бақылау формаларының тек «дайын өнімге» негізделгені белгілі болды. Барлық талданған силлабустарда оқытушы студенттің эссесін немесе мақаласын тек соңғы нұсқасында ғана тексереді. Жазудың ең маңызды когнитивтік кезеңдері: идея тудыру, алғашқы нобайды түзету және стилистикалық өңдеу – оқытушының назарынан және бағалау критерийлерінен тыс қалып отыр.

Бүгінгі таңда оқу бағдарламаларында автоматтандырылған жазуды бағалау жүйелерінің критерийлері мүлдем қарастырылмаған. Студенттердің мәтінді қалай өңдегені, қандай түзетулер енгізгені және цифрлық ассистенттерді қалай пайдаланғаны бағалау рубрикаларында көрініс таппаған. Бұл жағдай С.Стробл мен Р.Гудвин-Джонстың цифрлық құралдардың оқу процесіне интеграциялану деңгейінің төмендігі туралы тұжырымдарын растай түседі [9, 35-6.]; [10, 10-6.]. М.Кутеева атап өткендей, заманауи ғылыми мәтіндерді цифрландырудың жаңа талаптары тұрғысынан түбегейлі қайта қарау қажет [11, 5-6.]. Демек, бағалау жүйесі тек мәтінді ғана емес, сол мәтінді құрастырудағы цифрлық технологиялармен өзара әрекеттесу процесін де қамтуы тиіс.

2-кесте. Оқу бағдарламаларындағы әдістемелік дефициттердің деңгейі (Сапалық талдау)

Аналитикалық аспект	Анықталған кемшілік (Дефицит)	Студентке әсері
Құралдық деңгей	Арнайы бағдарламалардың (Zotero, Grammarly) жоқтығы	Техникалық қателер мен когнитивтік жүктеменің артуы
Әдістемелік деңгей	ЖИ-мен жұмыс істеу алгоритмдерінің жоқтығы	Академиялық адалдық ережелерін бұзу, ЖИ-ға тәуелділік
Бағалау деңгейі	Тек соңғы мәтінді тексеру	Жазу дағдысының сапасыз қалыптасуы, плагиатқа бейімділік

Алынған нәтижелер отандық жоғары оқу орындарында академиялық жазылымды оқытудың «консервативті-дәстүрлі» сипатта қалып қойғанын дәлелдейді. Бұл жағдай студенттердің жасанды интеллект пен цифрлық құралдарды жүйесіз, этикалық шеңберден тыс қолдануына жағдай жасайды. Сондықтан, «Академиялық жазу» пәнінің мазмұнын технологиялық тұрғыдан жаңартып, оны жаңа цифрлық-бағдарланған модельмен алмастыру – жоғары мектеп алдында тұрған кезек күттірмейтін стратегиялық мәселе.

Зерттеу барысында анықталған әдістемелік дефициттер мен технологиялық алшақтықтар отандық жоғары мектептегі академиялық жазылымды оқытудың концептуалды дағдарыста екенін көрсетеді. Алынған нәтижелерді талдай отырып, келесі ғылыми аргументтерді алға тартуға болады:

1. Бүгінгі таңда білім беру парадигмасын «тыйым салудан» «цифрлық сауаттылыққа» қарай түбегейлі өзгерту – уақыт талабы. Біздің зерттеуіміздегі силлабустардың генеративті ЖИ-ға қатысты төмен көрсеткіші (0.2 ұпай) оқытушылар корпусының бұл технологияны әлі де тек «академиялық адалдыққа төнген қауіп» ретінде қабылдайтынын аңғартады. Алайда, халықаралық тәжірибе көрсеткендей, ЖИ-ға тыйым салу мәселені шешпейді, керісінше, оны этикаға жат қолданудың жасырын нысандарын тудырады.

Бұл мәселенің күрделілігін шетелдік ғалымдар Е.Двиведи мен Ж.Молин ескертіп, ChatGPT және өзге де генеративті құралдардың білім берудегі рөлі ауқымды пікірталастарға арқау болатынын болжаған еді [12, 2-б.]; [13, 10-б.]. Отандық ғылыми кеңістікте бұл бағыт енді ғана зерделене бастағанымен, Ш.Құрманбаева мен Б.Жұмағұлованың еңбектері бұл мәселенің отандық жоғары мектеп үшін де өзекті екенін айқындап берді [14, 44-б.]; [15, 22-б.].

Студенттерді жаңалықтан оқшаулаудың орнына, оларға промпт-инжиниринг пен нәтижені сыни бағалау дағдыларын меңгерту қажет. Бұл – қазіргі академиялық жазылымның жаңа, ажырамас аспектісі. Біздің зерттеуіміз оқытушының рөлі «бақылаушыдан» «цифрлық менторға» ауысуы тиіс екенін нық сеніммен көрсетеді. Бұл ұстаным ЮНЕСКО нұсқаулықтарымен және Уингейттің тұжырымдарымен толық үндеседі. Яғни негізгі мақсат ЖИ-ді шектеу емес, оны академиялық ортада этикалық әрі жауапты түрде қолдану мәдениетін қалыптастыру болуы тиіс [16, 6-б.], [17, 8-б.].

2. Силлабустарды талдау барысында анықталған библиографиялық менеджерлердің жеткіліксіз қолданылуы – студенттердің бағалы когнитивтік ресурсының басым бөлігі техникалық жұмыстарға, атап айтсақ сілтеме рәсімдеу мен форматтауға жұмсалып жатқанының белгісі. Бұл жерде бір маңызды жайтты түсіну қажет. Заманауи технологияларды қолдану жеңіл жолды таңдау немесе еңбектен қашу емес, когнитивтік жүктемені саналы түрде жеңілдету деп қарау.

Ғылыми этика мен стандарттар тұрғысынан қарасақ, студент сілтемелердің үтір-нүктесіне бас қатырып, техникалық детальдарға шырмалмай, негізгі уақытын терең ғылыми аргументация мен сыни талдауға арнауы тиіс. Біз анықтаған «технологиялық дефицит» студенттердің шығармашылық-ғылыми әлеуетін тежеп, олардың интеллектуалдық энергиясын екінші деңгейлі процестерге бағыттап отырған басты кедергілердің бірі. Сондықтан библиографиялық менеджерлерді оқу бағдарламасына интеграциялау жай ғана техникалық дағды емес, студенттің зерттеушілік сапасын арттырудың стратегиялық құралы болып табылады.

3. Силлабустарды зерделеу барысында анықталған бағалау жүйесінің тек «соңғы өнімге» яғни дайын эссе, мақалаға бағытталуы студенттің жазу дағдысының сапалы қалыптасуына негізгі кедергілердің бірі болып табылады. Заманауи жазу әдістемесі мәтін құрастырудың әрбір кезеңінде (пре-райтинг, нобай, редакциялау) цифрлық іздердің сақталуын және оның оқытушы тарапынан қадағалануын талап етеді.

Бұл тұрғыда студенттің Google Docs-тағы өзгертулер тарихы немесе ЖИ-мен жүргізген диалогтары жай ғана көмекші құрал емес, бағалаудың ажырамас бөлігіне айналуы шарт. Зерттеуімізде байқалған бағалау жүйесінің «статикалық» сипаты оқу бағдарламаларының икемділігін арттырып, жазу дағдысын қалыптастыруда «цифрлық скаффолдинг» әдісіне көшу қажеттілігін тудырады.

Бұл әдістеменің тиімділігі ЮНЕСКО нұсқаулықтарында және М.Каурдың зерттеулерінде жан-жақты негізделген: олар цифрлық құралдарды оқушы мен оқытушы арасындағы «тірек» ретінде қолдану білім алушының өзіндік ізденіс деңгейін арттыратынын дәлелдейді [18, 40-б.]; [19, 112-б.]. Демек, бағалау нысаны дайын мәтіннен оны жасау жолындағы интеллектуалдық және цифрлық ізденіс үдерісіне ауысуы тиіс.

4. Зерттеу барысында қазақ тілді силлабустардың ағылшын тілді бағдарламаларға қарағанда технологиялық жағынан көбірек артта қалғаны байқалды. Бұл — қазақ тіліндегі академиялық ресурстардың цифрлық жетілмеуінен туындаған мәселе. Сондықтан, ұсынылатын жаңа модель тек «дайын батыстық құралдарды» көшіру емес, оларды қазақ тілді ғылыми дискурсқа бейімдеуді қамтуы тиіс.

Отандық ғылыми кеңістікте зерттеушілер Ш.А.Абдрахманова мен С.Т.Иманчиева еңбектерінде цифрлық ортадағы ақпараттық құзыреттілік мәселелері кеңінен қарастырылған [20]. Дегенмен, қазіргі қарқынды дамып жатқан генеративті жасанды интеллект жағдайында бұл құзыреттіліктерді «ЖИ сауаттылығы» деңгейіне дейін трансформациялау қажеттілігі туындап отыр.

Талқылау нәтижесі көрсеткендей, отандық ЖОО-лардағы «Академиялық жазу» пәніне тек «косметикалық жаңартулар» жасаумен шектелу жеткіліксіз. Бүгінгі таңда оқу бағдарламаларына цифрлық платформалар мен құралдарды жүйелі түрде интеграциялау — жай ғана таңдау емес, академиялық қауымдастықтың алдында тұрған кезек күттірмес заман талабы.

Зерттеу барысында анықталған «әдістемелік вакуумды» толтыру үшін пәннің мазмұнын, технологиялық инфрақұрылымын және бағалау критерийлерін тұтастай қамтитын кешенді цифрлық-бағдарланған оқыту моделі қажет. Бұл модель студентті техникалық рәсімдерден босатып, оның интеллектуалдық күш-жігерін терең талдау мен креативті ізденіске бағыттауға мүмкіндік береді.

Технология мен білім берудің өзара әрекеттестігі - бұл тек құралдарды жаңарту емес, бұл ғылыми ойлау мен жазу мәдениетінің жаңа деңгейге көтерілуі. Сондықтан жоғары мектептің міндеті - цифрлық шындықтан оқшаулану емес, онымен саналы әрі тиімді диалог орната алатын жаңа буын зерттеушілерін қалыптастыру.

ҚОРЫТЫНДЫ

Жүргізілген зерттеу нәтижелері отандық жоғары оқу орындарында академиялық жазылымды оқытудың заманауи цифрлық шындықтан алшақтап, «әдістемелік тоқырау» кезеңінде тұрғанын растады. 5 жетекші ЖОО-ның силлабустарына жасалған аудит көрсеткендей, оқу бағдарламаларының технологиялық икемділігі орташа есеппен 10-нан 6.0 ұпайды ғана құрап отыр. Бұл цифрлық құралдардың, әсіресе генеративті жасанды интеллектінің дидактикалық әлеуетінің ескерілмеуінен туындаған жүйелі мәселе.

Зерттеу қорытындысы бойынша келесідей тәжірибелік ұсыныстар ұсынылады:

- Силлабустарды технологиялық жаңғырту: «Академиялық жазу» пәнінің мазмұнына библиографиялық менеджерлермен жұмыс істеу және ЖИ ассистенттерін этикалық қолдану бойынша арнайы модульдерді міндетті түрде енгізу қажет.

- Бағалау парадигмасын өзгерту. Бағалау назарын «дайын өнімнен» «жазу процесіне» яғни идея тудыру, редакциялау, промпт-дизайнға ауыстыру керек. Бұл студенттердің жасанды интеллектіні жасырын көшіру үшін емес, сыни ойлау құралы ретінде пайдалануына мүмкіндік береді.

- Оқытушылардың цифрлық құзыреттілігін арттыру. Оқытушыларға цифрлық платформаларды академиялық жазылым процесіне интеграциялау бойынша әдістемелік тренингтер өткізу кезек күттірмейтін шара болып табылады.

Қорыта айтқанда, Академиялық жазылымды оқытудағы цифрлық инновацияларға тыйым салу немесе оларды елемей – студенттерді заманауи ғылыми бәсекелестіктен шеттетуге тең. Сондықтан, зерттеуде анықталған әдістемелік дефициттерді жоюдың жалғыз жолы – жаңа цифрлық-бағдарланған интеграцияланған оқыту моделін іс жүзінде енгізу.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Тоқаев Қ.Қ. Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары. Жолдау. – Астана, 2023. – 286.
2. ҚР жоғары білімді дамытудың 2023-2029 жж. Тұжырымдамасы. ҚР Үкіметінің №248 қаулысы. – Астана, 2023. – 45 б.
3. Hyland, K. Teaching and Researching Writing. – Routledge, 2022. – 312 p.
4. Swales, J. M., & Feak, C. B. Academic Writing for Graduate Students. – Michigan, 2012–352p.
5. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. – 2005. – 8 p.
6. Mishra, P., & Koehler, M. J. TPACK: A Framework for Teacher Knowledge. – 2006. – 1017-1054 p.
7. Vasin, I., & Fedorova, N. Content analysis of university syllabi. – 2024. 10 p.
8. Abeberese, A. The impact of Mendeley and Zotero on writing. – 2021. – 10 p.
9. Strobl, C., et al. Digital support for academic writing. – 2019. – 16 p.
10. Godwin-Jones, R. Emerging Technologies: Digital Tools. – 2018. – 21 p.
11. Kuteeva, M. Researching academic writing in English-medium universities. – 2020. – 12 p.
12. Dwivedi, Y. K., et al. “So what if ChatGPT wrote it?” – 2023. – 25 p.
13. Molin, J. Evaluation of AI-assisted writing tools in higher education. – 2023. – 24 p.
14. Курманбаева Ш.К. Проблемы обучения академическому письму в РК. – 2021. – 9 с.
15. Жумагулова Б.С. Академиялық жазу: Оқу құралы. – Алматы, 2020. 160 б.
16. Sullivan, M. ChatGPT in Higher Education: Considerations. – 2023. – 15 p.
17. Wingate, U. Academic Literacy and Student Diversity. – 2015. – 240 p.
18. UNESCO. ChatGPT and AI in Higher Education. – Paris, 2023. – 16 p.
19. Kaur, M. Digital scaffolding in academic writing. – 2022. – 18 p.
20. Абдрахманова Ш. А., Иманчиева С. Т. Цифрлық білім беру ортасында болашақ мұғалімдердің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін дамыту // Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің Хабаршысы. – 2022. – № 4 (67). – Б. 112-119.